

УДК 373.5.091.2:331.548]:37.011.3-051

DOI HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2025.36.339441

АНДРІЙ КОРИТЬКО

ORCID: 0009-0005-1661-5979

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

СИСТЕМА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ПРОФЕСІЮ ВЧИТЕЛЯ

У статті автор презентує систему ефективної профорієнтації старшокласників на професію вчителя (програма профорієнтації може включати серію заходів: тренінги, пробні уроки, зустрічі з учителями, творчі проєкти; практична складова – організація учнівських ініціатив (уроки для молодших школярів, шкільні заходи) та застосування ефективних методів профорієнтації; цифрова підтримка – створення інформаційних ресурсів і використання ІКТ для доступу до матеріалів про професію; оцінювання – аналіз мотивації учнів, їхніх компетентностей і готовності до вибору професії через анкетування, рефлексію та зворотний зв'язок). Визначено та схарактеризовано принципи ефективної профорієнтації учнів старшої школи на професію вчителя: особистісної орієнтації, професійної привабливості образу вчителя, поетапності та системності, участі та залучення, партнерства і міжвідомчої взаємодії, рефлексії та самопізнання. Доведено, що важливість ефективної профорієнтації на професію вчителя визначається як стратегічною потребою системи освіти у молодих фахівцях, так і необхідністю формування позитивного іміджу педагогічної професії у свідомості підростаючого покоління.

Ключові слова: професійна орієнтація, профорієнтація, старшокласники, школа, професія, вчитель, принципи, система, вибір професії, методологічні підходи

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічних трансформацій в Україні та зростаючої потреби у висококваліфікованих педагогічних кадрах питання ефективної профорієнтації учнів старшої школи набуває особливої актуальності. Професія вчителя, що відіграє ключову роль у формуванні освітнього потенціалу нації, потребує не лише глибоких знань, але й високого рівня мотивації, особистісної зрілості та професійного покликання. За даними освітньої статистики (сайти ЄДЕБО, Державної служби статистики України, інформаційні бюлетені МОН, Інститут освітньої аналітики тощо) та результатами опитувань, спостерігається зниження зацікавленості молоді до педагогічної діяльності, що, своєю чергою, зумовлює дефіцит педагогічних кадрів у регіонах. Ця тенденція вимагає розроблення і впровадження нових підходів до профорієнтаційної роботи, яка б не лише інформувала учнів про особливості професії, а й формувала позитивний образ вчителя як агента змін, лідера громадської думки та інтелектуального наставника. Методи ефективної профорієнтації мають бути спрямовані на виявлення індивідуальних нахилів учнів, розвиток їхньої професійної мотивації, ознайомлення з реальними умовами педагогічної діяльності та залучення до практико-орієнтованих активностей (наприклад, волонтерства в освітніх закладах, участі в педагогічних студіях, рольових іграх, наставництві). Важливим також є міждисциплінарний підхід, що поєднує психологічні, соціологічні та педагогічні компоненти профорієнтаційної діяльності. Таким чином, важливість ефективної профорієнтації на професію вчителя визначається як стратегічною потребою системи освіти у молодих фахівцях, так і необхідністю формування позитивного іміджу педагогічної професії у свідомості підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз основних аспектів професійної орієнтації учнівської молоді, котрі висвітлювалися у працях таких дослідників, як А.Карпенко, О.Коваль, І.Мазуркевич, Л.Багдасарова, В.Лавринюк, Н.Сенюк, І.Ткачук, М.Янцур та ін., свідчить, що профорієнтаційна діяльність виступає стійким і водночас адаптивним елементом освітнього процесу на всіх етапах здобуття повної загальної середньої освіти, спрямованим на формування сприятливого профорієнтаційного середовища та індивідуальної освітньо-професійної траєкторії кожного учня. Основна мета профорієнтаційної роботи в освітніх закладах полягає у всебічному розвитку особистості здобувача освіти, його ефективній соціалізації, формуванні світоглядних позицій, дослідницьких умінь, життєвих компетентностей, що забезпечують успішну самореалізацію в навчанні, трудовій діяльності та суспільному житті. Ключовим завданням цієї діяльності є формування професійної орієнтації в учнів, із врахуванням їхніх вікових і психологічних особливостей, індивідуальних схильностей та потенціалу, з

прицілом на довготривалу перспективу професійного становлення. Водночас, методам ефективної профорієнтації учнів старшої школи на професію вчителя у педагогічних дослідженнях бракує системності.

Мета статті – визначити принципи ефективної профорієнтації учнів старшої школи на професію вчителя та розробити систему ефективної профорієнтації старшокласників на професію вчителя, урахувавши різні методологічні підходи.

Виклад основного матеріалу. «Щоб вибір професії учнями був справді свідомим і вільним, – пишуть І. Мазуркевич, Л. Багдасарова та В. Лавринюк, – необхідно враховувати принаймні три фактори: поінформованість про світ професій, знання своїх особистісних особливостей, уміння співвідносити особисті здібності, які вимагають професія і спеціальність. Уся робота загальноосвітнього навчального закладу повинна сприяти професійному самовизначенню учнів, насамперед виявленню й розвитку їх схильностей і здібностей, формуванню мотивів вибору професії, професійних інтересів, моральних та інших якостей, важливих для майбутньої трудової діяльності. Адже призначенням системи професійної орієнтації повинна бути не лише підготовка учнівської молоді до вибору майбутньої професії, а й формування у старшокласників спрямованості на майбутній професійний успіх як домінантного вектора суб'єкта професійного самовизначення особистості» (Мазуркевич, Багдасарова, Лавринюк, 2014, с. 4).

При розробці комплексу методів ефективної профорієнтації учнів старшої школи на професію вчителя, ми враховували різні методологічні підходи (М. Янцур) й можливості їх адаптації до сучасних шкільних реалій, зокрема:

Компетентнісний підхід, спрямований на формування у старшокласників загальних (комунікативних, соціальних, лідерських) та професійних компетентностей, необхідних для педагогічної діяльності.

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Організація профорієнтаційних заходів (тренінгів, майстер-класів), де учні розвивають навички спілкування, емпатії, організації навчального процесу.
- Проведення пробних уроків або рольових ігор, де старшокласники виступають у ролі вчителя, отримуючи зворотний зв'язок.
- Включення до профорієнтаційних програм модулів про ключові педагогічні компетентності (планування уроків, оцінка знань, управління класом) (Гриньова, Кононець, 2019).

Аксіологічний підхід, котрий забезпечує усвідомлення учнями цінностей педагогічної професії та її суспільної значущості (Шиделко, 2017).

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Проведення зустрічей із учителями-новаторами, заслуженими педагогами, які діляться своїм досвідом і цінностями професії.
- Обговорення етичних аспектів роботи вчителя (справедливість, повага до учнів, відповідальність).
- Створення проєктів (наприклад, есе чи презентацій) на тему «Чому бути вчителем важливо для суспільства?».

Системно-діяльнісний підхід, зорієнтований на забезпечення максимальної самостійності та творчості учнів у процесі ознайомлення з професією вчителя (Сидоренко, Харламенко, 2000).

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Організація учнівських проєктів, де старшокласники самостійно розробляють і проводять міні-уроки чи виховні заходи для молодших школярів.
- Створення клубів профорієнтації, де учні планують і реалізують власні ініціативи, пов'язані з педагогікою (наприклад, волонтерська допомога вчителям).
- Заохочення до творчого вирішення педагогічних ситуацій через кейс-методи.

Культурологічний підхід, спрямований на формування у старшокласників розуміння ролі вчителя як носія культури та організатора культурно-просвітницької діяльності (Кутузова, 2009).

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Залучення учнів до організації шкільних культурних заходів (концертів, вистав, літературних вечорів), де вони беруть на себе роль організаторів чи ведучих.
- Залучення студентів педагогічних вишів для вивчення зі школярами історії педагогіки та внеску видатних учителів у розвиток культури.
- Проведення профорієнтаційних акцій, спрямованих на популяризацію педагогічної професії в громаді.

Інформаційний підхід, спрямований на формування в учнів навичок пошуку та аналізу інформації про педагогічну професію з використанням ІКТ (Кононець, 2016).

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Навчання учнів працювати з освітніми платформами, де представлена інформація про педагогічні спеціальності (університети, програми, кар'єрні перспективи).
- Організація вебінарів або онлайн-курсів про особливості професії вчителя.
- Створення учнівських інформаційних ресурсів (сайтів, блогів, сторінок у соцмережах) про педагогічну діяльність.

Технологічний підхід, котрий забезпечує використання інноваційних технологій для ознайомлення з професією вчителя (Остапенко та ін., 2024; Kononets, Grynova, Zhamardiy, Mamon, Liulka, 2020).

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Застосування інтерактивних технологій (віртуальна реальність, симулятори уроків) для моделювання педагогічної діяльності.
- Залучення учнів до створення цифрового контенту для уроків (презентації, відеоуроки).
- Ознайомлення з освітніми платформами та програмами, які використовують сучасні вчителі (Google Classroom, Kahoot тощо).

Ресурсно-орієнтований підхід, що спрямовує на використання різних ресурсів для профорієнтації учнів (Гриньова, Кононець, Дяченко-Богун, Рибалко, 2019, Морін, 2021; Kononets, Ilchenko, Mokliak).

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Співпраця зі школами, університетами, педагогічними коледжами для організації практичних занять і стажувань.
- Використання ресурсів громади (бібліотеки, культурні й ресурсні центри) для профорієнтаційних заходів.
- Залучення батьків, випускників-педагогів як менторів для учнів.

Творчий підхід, котрий забезпечує розвиток творчих здібностей учнів через ознайомлення з педагогічною діяльністю.

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Організація конкурсів на найкращий сценарій уроку чи виховного заходу.
- Створення учнями творчих проєктів (відеороликів, театральних постановок) про професію вчителя.
- Ознайомлення з методиками креативного викладання (гейміфікація, сторітелінг) через практичні заняття (Остапенко та ін., 2024).

Стейкхолдерський підхід, котрий забезпечує залучення батьків, представників ЗВО, ЗФПО, ЗПТО до профорієнтаційної діяльності.

Адаптація до сучасних шкільних реалій:

- Організація зустрічей зі стейкхолдерами (Кононець, 2024).
- Використання ресурсів ЗВО, ЗФПО, ЗПТО для профорієнтаційних заходів.
- Залучення батьків, випускників-педагогів як менторів для учнів.
- Освітній консалтинг (Іщенко, Кононець, 2025).

Ми переконані, що для ефективної профорієнтації старшокласників на професію вчителя необхідно поєднати ці підходи в єдину систему (рис. 1):

Програма профорієнтації може включати серію заходів: тренінги, пробні уроки, зустрічі з учителями, творчі проєкти.

Практична складова – організація учнівських ініціатив (уроки для молодших школярів, шкільні заходи) та застосування ефективних методів профорієнтації.

Цифрова підтримка – створення інформаційних ресурсів і використання ІКТ для доступу до матеріалів про професію.

Оцінювання – аналіз мотивації учнів, їхніх компетентностей і готовності до вибору професії через анкетування, рефлексію та зворотний зв'язок.

Такий комплексний підхід сприятиме формуванню в учнів цілісного уявлення про професію вчителя, розвитку їхніх компетентностей і мотивації до педагогічної діяльності.

Програма профорієнтації	Практична складова	Цифрова підтримка	Оцінювання
• може включати серію заходів: тренінги, пробні уроки, зустрічі з учителями, творчі проекти.	• організація учнівських ініціатив (уроки для молодших школярів, шкільні заходи); • застосування ефективних методів профорієнтації.	• створення інформаційних ресурсів і використання ІКТ для доступу до матеріалів про професію.	• аналіз мотивації учнів, їхніх компетентностей і готовності до вибору професії через анкетування, рефлексію та зворотний зв'язок.

Рис. 1. Система ефективної профорієнтації старшокласників на професію вчителя

З огляду на необхідність реалізації такої системи у дослідженні нами визначено шість ключових принципів ефективної профорієнтації учнів старшої школи на професію вчителя, сформульованих у відповідності до сучасних освітніх реалій, вимог професійного самовизначення та вище зазначених методологічних підходів:

- *Принцип особистісної орієнтації*, котрий визнає унікальність кожного учня та передбачає врахування його індивідуальних здібностей, нахилів, ціннісних орієнтацій і мотивації при організації профорієнтаційної діяльності.
- *Принцип професійної привабливості образу вчителя*, що спрямований на формування позитивного іміджу вчителя як творчої, суспільно значущої та перспективної професії через живе спілкування, приклади успішних педагогів і реальні історії.
- *Принцип поетапності та системності*, який передбачає, що профорієнтаційна робота реалізується поступово, починаючи з ранніх етапів освітнього процесу, з логічною послідовністю, переходячи від загального ознайомлення до глибшого занурення в педагогічну діяльність.
- *Принцип участі та залучення*, котрий передбачає активне включення учнів у різноманітні форми педагогічної практики: рольові ігри, наставництво молодших школярів, участь у проектах, волонтерських ініціативах, діяльність шкільного самоврядування.
- *Принцип партнерства і міжвідомчої взаємодії*, заснований на співпраці між школою, закладами вищої педагогічної освіти, місцевими громадами, батьками та професійними об'єднаннями для розширення профорієнтаційного простору.
- *Принцип рефлексії та самопізнання*, спрямований на розвиток здатності учня до самоаналізу, усвідомлення своїх сильних сторін і професійних очікувань, що сприяє прийняттю обґрунтованого рішення щодо вибору педагогічної професії.

Варто відзначити, що застосування окреслених принципів у межах системної профорієнтаційної роботи створює умови для всебічного, гнучкого та адресного впливу на професійне самовизначення учнів старшої школи, зокрема у напрямі педагогічної діяльності. Принцип особистісної орієнтації забезпечує врахування індивідуальних особливостей, цінностей і потенціалу кожного здобувача освіти, що є фундаментом для побудови індивідуалізованих профорієнтаційних маршрутів. Це дозволяє гармонійно підбирати форми роботи – від тренінгів до практичних завдань – відповідно до мотиваційного профілю учня. Застосування принципу привабливого образу вчителя уможливорює формування стійкого позитивного ставлення до педагогічної професії. Такий ефект досягається шляхом включення в програму профорієнтації серії зустрічей із харизматичними, досвідченими педагогами, проведення пробних уроків та участі в освітніх проектах, що розкривають багатовимірність і соціальну значущість вчительської праці. Поетапність і системність як принцип дозволяє забезпечити логічну послідовність та взаємозв'язок між різними етапами профорієнтаційного впливу: від ознайомлення до залучення та рефлексії. Це реалізується через комплекс заходів — від тренінгових сесій до практичної взаємодії учнів у ролі викладачів для молодших школярів, що сприяє глибшому розумінню суті професії. Принцип участі та залучення передбачає активну включеність учнів у педагогічну діяльність. Самостійна організація уроків, участь у шкільних ініціативах і подієвих заходах дозволяє старшокласникам не лише спробувати себе у ролі вчителя, а й оцінити власні сили та інтереси до даної професійної сфери. Принцип партнерства сприяє розширенню профорієнтаційного простору шляхом залучення представників педагогічних університетів, освітніх експертів, а також батьківської

громадськості. У програмі це може бути реалізовано через спільні семінари, екскурсії до педагогічних закладів вищої освіти, спільні проєкти. Нарешті, принцип рефлексії та самопізнання реалізується через створення умов для усвідомлення власних прагнень і здібностей учнями. Цифрова підтримка — зокрема застосування інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-платформ для самодіагностики та рефлексивного аналізу — забезпечує гнучкий доступ до профорієнтаційного контенту та підтримує безперервний саморозвиток учнів. Діагностика рівня мотивації, анкетування та інструменти зворотного зв'язку дають змогу об'єктивно оцінити ступінь готовності здобувачів освіти до вибору педагогічного фаху. Відтак, впровадження зазначених принципів у педагогічну практику дозволяє створити інтегровану модель профорієнтації, яка охоплює освітній, практичний, соціальний і цифровий виміри, забезпечуючи її ефективність і відповідність потребам сучасної школи та суспільства.

Висновки. Таким чином, у дослідженні запропоновано систему ефективної профорієнтації старшокласників на професію вчителя (програма профорієнтації може включати серію заходів: тренінги, пробні уроки, зустрічі з учителями, творчі проєкти; практична складова – організація учнівських ініціатив (уроки для молодших школярів, шкільні заходи) та застосування ефективних методів профорієнтації; цифрова підтримка – створення інформаційних ресурсів і використання ІКТ для доступу до матеріалів про професію; оцінювання – аналіз мотивації учнів, їхніх компетентностей і готовності до вибору професії через анкетування, рефлексію та зворотний зв'язок), котру розроблено з урахуванням низки методологічних підходів (компетентнісний, аксіологічний, системно-діяльнісний, культурологічний, інформаційний, технологічний, ресурсно-орієнтований, творчий та стейкголдєрський).

Визначено та схарактеризовано принципи ефективної профорієнтації учнів старшої школи на професію вчителя: особистісної орієнтації, професійної привабливості образу вчителя, поетапності та системності, участі та залучення, партнерства і міжвідомчої взаємодії, рефлексії та самопізнання.

Принцип особистісної орієнтації визнає унікальність кожного учня та передбачає врахування його індивідуальних здібностей, нахилів, ціннісних орієнтацій і мотивації при організації профорієнтаційної діяльності.

Принцип професійної привабливості образу вчителя спрямований на формування позитивного іміджу вчителя як творчої, суспільно значущої та перспективної професії через живе спілкування, приклади успішних педагогів і реальні історії.

Принцип поетапності та системності передбачає, що профорієнтаційна робота реалізується поступово, починаючи з ранніх етапів освітнього процесу, з логічною послідовністю, переходячи від загального ознайомлення до глибшого занурення в педагогічну діяльність.

Принцип участі та залучення передбачає активне включення учнів у різноманітні форми педагогічної практики: рольові ігри, наставництво молодших школярів, участь у проєктах, волонтерських ініціативах, діяльність шкільного самоврядування.

Принцип партнерства і міжвідомчої взаємодії заснований на співпраці між школою, закладами вищої педагогічної освіти, місцевими громадами, батьками та професійними об'єднаннями для розширення профорієнтаційного простору.

Принцип рефлексії та самопізнання спрямований на розвиток здатності учня до самоаналізу, усвідомлення своїх сильних сторін і професійних очікувань, що сприяє прийняттю обґрунтованого рішення щодо вибору педагогічної професії.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в інтеграційних процесах різних реалізаційних механізмів сукупності методологічних підходів (компетентнісний, аксіологічний, системно-діяльнісний, культурологічний, інформаційний, технологічний, ресурсно-орієнтований, творчий та стейкголдєрський), визначенню методів профорієнтації в школі та у пошуку новітнього ефективного формату реалізації кожного складника запропонованої системи.

Список використаних джерел

- Гриньова, М. В., Кононець, Н. В., Дяченко-Богун, М. М., Рибалко, Л. М. (2019). Ресурсно-орієнтоване навчання студентів в умовах здоров'язбережувального освітнього середовища. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 72, 4, 182-193.
- Гриньова, М. В., Кононець, Н. В. (2019). *Компетентнісний підхід у професійній підготовці*: електронний посібник для самостійної роботи здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Полтава.
- Іщенко, І. С., Кононець, Н. В. (2025). Цифрові інструменти для освітнього консалтингу у системі підготовки магістрів освітніх наук. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Педагогічна майстерність майбутнього вчителя: поступ, становлення, удосконалення і зростання*: матеріали Міжнар. наук.-практ. форуму (с. 737-739). Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка.
- Клокар, Н. І. (Ред.). (2014). *Організація профорієнтаційної роботи в навчальному закладі*: навч.-метод. посіб. Біла Церква: КОПОПК.

- Кононец, Н. В. (2016). Веб-сайт як інформаційний ресурс навчального закладу – крок до якісної освіти. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 1 (129), 21-26.
- Кононец, Н. В. (2024). Напрями забезпечення якості підготовки майбутніх менеджерів у контексті стейкгольдерського підходу: педагогіка партнерства. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Основні цілі стратегії сталого розвитку: проблеми та перспективи*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. форуму (с. 348-350). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка.
- Кутузова, Г.І. (2009). Актуальні проблеми культурологічної підготовки студентів університетів. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філософська антропологія та філософія культури*, 19, 9-12.
- Морін, О. (2021). Ресурсний центр професійної орієнтації: Професійне самовизначення старшокласників в умовах освітніх округів. *Профтехосвіта*, 5/6 (149/150), 6-55.
- Покроєва, Л.Д. (Ред.). (2024). *Сучасні підходи до професійної орієнтації в закладі освіти*: методичні рекомендації. Харків: Харківська академія неперервної освіти.
- Сидоренко, В. К., Харламенко, В. Б. (2000). Системний підхід до визначення компонентів профорієнтаційної роботи з молоддю. *Науковий вісник НАУ*, 30, 230-238.
- Ткачук, І. І. (Ред.). (2017). *Професійна орієнтація в сучасній школі*: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів: методичні рекомендації. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи.
- Шиделко, А. В. (2017). *Профорієнтація і профвідбір: аксіологічні аспекти*: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС.
- Янцур, М. С. (2012). *Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи*: курс лекцій: навч. посіб. Київ: Слово.
- Kononets, N., Ilchenko, O., & Mokliak, V. (2020). Future teachers resource-based learning system: experience of higher education institutions in Poltava city, Ukraine. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 21, 3, 14, 199-220.
- Kononets, N., Grynova, M., Zhamardiy, V., Mamon, O., & Liulka, H. (2020). Problems of Implementation of The System of Resource-Based Learning of Future Teachers of Physical Culture. *International Journal of Applied Exercise Physiology (IJAEP)*, 9 (12), 50-60.

References

- Hrynova, M. V., Kononets, N. V., Diachenko-Bohun, M. M., & Rybalko, L. M. (2019). Resursno-orientovane navchannia studentiv v umovakh zdorov'iazbezrehuvalnoho osvitnoho seredovyshcha [Resource-oriented student learning in a health-preserving educational environment]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia [Information technology and learning tools]*, 72, 4, 182-193 [in Ukrainian].
- Hrynova, M. V., & Kononets, N. V. (2019). *Kompetentnisnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi [Competency-based approach in professional training]: elektronnyi posibnyk dlia samostiinoi roboty zdobuvachiv naukovooho stupenia «doktor filosofii» spetsialnosti 011 Osvitni, pedahohichni nauky*. Poltava [in Ukrainian].
- Ishchenko, I. S., & Kononets, N. V. (2025). Tsyfrovi instrumenty dlia osvitnoho konsal'tynhu u systemi pidhotovky mahistriv osvitnikh nauk [Digital tools for educational consulting in the system of training Masters of Educational Sciences]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Pedahohichna maisternist maibutnoho vchytelia: postup, stanovlennia, udoskonalennia i zrostannia [Pedagogical skills of a future teacher: progress, formation, improvement and growth]: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. forumu* (pp. 737-739). Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Klokar, N. I. (Ed.). (2014). *Orhanizatsiia proforiientatsiinoi roboty v navchalnomu zakladi [Organization of career guidance work in an educational institution]: navch.-metod. posib. Bila Tserkva: KOIPOPK* [in Ukrainian].
- Kononets, N. V. (2016). Veb-sait yak informatsiinyi resurs navchalnoho zakladu – krok do yakisnoi osvity [A website as an information resource for an educational institution is a step towards quality education]. *Komp'uter u shkoli ta sim'i [Computer at school and in the family]*, 1 (129), 21-26 [in Ukrainian].
- Kononets, N. V. (2024). Napriamy zabezpechennia yakosti pidhotovky maibutnikh menedzheriv u konteksti steikholderskoho pidkhodu: pedahohika partnerstva [Directions for ensuring the quality of training of future managers in the context of the stakeholder approach: partnership pedagogy]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Osnovni tsili stratehii staloho rozvytku: problemy ta perspektyvy [The main goals of the sustainable development strategy: problems and prospects]: materialy I Mizhnar. nauk.-prakt. forumu* (pp. 348-350). Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka [in Ukrainian].
- Kononets, N., Ilchenko, O., & Mokliak, V. (2020). Future teachers resource-based learning system: experience of higher education institutions in Poltava city, Ukraine. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 21, 3, 14, 199-220.
- Kononets, N., Grynova, M., Zhamardiy, V., Mamon, O., & Liulka, H. (2020). Problems of Implementation of The System of Resource-Based Learning of Future Teachers of Physical Culture. *International Journal of Applied Exercise Physiology (IJAEP)*, 9 (12), 50-60.
- Kutuzova, H. I. (2009). Aktualni problemy kulturolohiichnoi pidhotovky studentiv universytetiv [Current problems of cultural training of university students]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi*

Ukrainky. Filozofska antropologhiia ta filozofiiia kultury [Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Volyn National University. Philosophical Anthropology and Philosophy of Culture], 19, 9-12 [in Ukrainian].

- Morin, O. (2021). Resursnyi tsentr profesiinoi oriiientatsii: Profesiine samovyznachennia starshoklasnykiv v umovakh osvity okruhiv [Resource Center for Professional Orientation: Professional Self-Determination of High School Students in Educational Districts]. *Proftekhsosvita [Vocational education]*, 5/6 (149/150), 6-55 [in Ukrainian].
- Pokroieva, L. D. (Ed.). (2024). *Suchasni pidkhody do profesiinoi oriiientatsii v zakladi osvity [Modern approaches to professional orientation in an educational institution]: metodychni rekomendatsii*. Kharkiv: Kharkivska akademiia neperervnoi osvity [in Ukrainian].
- Sydorenko, V. K., & Kharlamenko, V. B. (2000). Systemnyi pidkhid do vyznachennia komponentiv proforiiientatsiinoi roboty z moloddiu [A systematic approach to determining the components of career guidance work with youth]. *Naukovyi visnyk NAU [Scientific Bulletin of the National Academy of Sciences]*, 30, 230-238 [in Ukrainian].
- Tkachuk, I. I. (Ed.). (2017). *Profesiina oriiientatsiia v suchasni shkoli [Professional orientation in a modern school]: krashchi metodychni rozrobky praktychnykh psykholohii i sotsialnykh pedahohiv malokomplektnykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv, navchalno-vykhovnykh ob'iednan, navchalno-vykhovnykh kompleksiv: metodychni rekomendatsii*. Kyiv: UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty [in Ukrainian].
- Shydelko, A. V. (2017). *Proforiiientatsiia i profvidbir: aksiolohichni aspekty [Career guidance and selection: axiological aspects]: navch. posib*. Lviv: LvDUVS [in Ukrainian].
- Yantsur, M. S. (2012). *Profesiina oriiientatsiia i metodyka proforiiientatsiinoi roboty [Professional orientation and methodology of career guidance work]: kurs lektsii: navch. posib*. Kyiv: Slovo [in Ukrainian].

KORYTKO A.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

SYSTEM OF EFFECTIVE CAREER GUIDANCE FOR SENIOR GRADE STUDENTS FOR THE TEACHING PROFESSION

The article proves that the importance of effective career guidance for the teaching profession is determined both by the strategic need of the education system for young specialists and by the need to form a positive image of the teaching profession in the minds of the younger generation. The study proposes a system of effective career guidance for high school students for the teaching profession (a career guidance program may include a series of activities: trainings, trial lessons, meetings with teachers, creative projects; a practical component - organizing student initiatives (lessons for younger students, school events) and applying effective career guidance methods; digital support - creating information resources and using ICT to access materials about the profession; assessment - analyzing students' motivation, their competencies, and readiness to choose a profession through questionnaires, reflection, and feedback), which was developed taking into account a number of methodological approaches (competence-based, axiological, system-activity, cultural, informational, technological, resource-oriented, creative, and stakeholder). The principles of effective career guidance for high school students for the teaching profession are defined and characterized: personal orientation, professional attractiveness of the teacher's image, gradualness and systematicity, participation and involvement, partnership and interagency interaction, reflection and self-knowledge. The principle of personal orientation recognizes the uniqueness of each student and assumes consideration of his individual abilities, inclinations, value orientations and motivation when organizing career guidance activities. The principle of professional attractiveness of the teacher's image is aimed at forming a positive image of a teacher as a creative, socially significant and promising profession through live communication, examples of successful teachers and real stories. The principle of gradualness and systematicity assumes that career guidance work is implemented gradually, starting from the early stages of the educational process, with a logical sequence, moving from general familiarization to deeper immersion in pedagogical activity. The principle of participation and involvement involves the active inclusion of students in various forms of pedagogical practice: role-playing games, mentoring of younger students, participation in projects, volunteer initiatives, and school self-government activities. The principle of partnership and interagency interaction is based on cooperation between the school, higher pedagogical education institutions, local communities, parents, and professional associations to expand the career guidance space. The principle of reflection and self-knowledge is aimed at developing the student's ability to self-analyze, realize their strengths, and professional expectations, which contributes to making an informed decision about choosing a teaching profession.

Key words: professional orientation, career guidance, high school students, school, profession, teacher, principles, system, choice of profession, methodological approaches.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2025 р.